

Deserteurs werden gefusilleerd

Soms hoor je dat de soldaten vchten omdat ze geen keuze hadden: weglopen durfden ze niet, want op desertie stond de dood met de kogel. In werkelijkheid werden maar heel weinig Belgische militairen gefusilleerd en nog veel minder voor desertie. Desertie is in alle legers een misdrijf, ook in vreedetijd. Het is meer dan zomaar weglopen: je moet een welbepaald aantal dagen afwezig zijn om als deserteur te worden beschouwd.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd desertie in het Belgisch leger normaal gestraft met inlijving in een strafcompagnie. Ging het om desertie "in tegenwoordigheid van de vijand" (dus aan het front), dan kon men in de gevangenis belanden.

De doodstraf was enkel mogelijk als men meerdere malen na elkaar deserteerde of als desertie gecombineerd werd met een ander misdrijf, zoals het verlaten van zijn post (wat in oorlogstijd uiteraard een ernstig vergrijp is).

De doodstraf gold wel voor "desertie naar de vijand". Dat is echter geen desertie in de eigenlijke zin, maar zonder meer overlopen naar de vijandelijke linies. Na de oorlog kregen tientallen overlopers de doodstraf, maar niet één werd geëxecuteerd.

Volgens het onderzoek van de historicus Stanislas Horvat hebben de Belgische krijgsraden gedurende de hele oorlog vier doodstraffen uitgesproken voor herhaaldelijk deserteren en twaalf doodstraffen voor desertie gecombineerd met postverlating. De meeste van die straffen werden daarenboven in beroep verminderd.

Van de 222 doodvonnissen die tijdens de Eerste Wereldoorlog door Belgische militaire rechtbanken werden uitgesproken, werden er 20 voltrokken, dus nog geen 1 op de 10. Onder hen waren er 12 Belgische militairen (de anderen waren Duitsers en Belgische burgers die van spionage werden verdacht) en daarvan waren er 3 veroordeeld wegens moord.

9 executies gingen om zuiver militaire vergrijpen, zoals desertie en ongehoorzaamheid. Slechts één kreeg uitdrukkelijk en uitsluitend wegens desertie de dood met de kogel. Het ging dan wel om een recidivist, iemand die meermalen had gedeserteerd.

Die negen executies vonden alle plaats gedurende het eerste jaar na het begin van de oorlog. Ze zijn achteraf – terecht – bekritiseerd. De negen veroordeelden werden in schabouwelijke omstandigheden berecht. De krijgsraden begingen soms procedurefouten en baseerden zich op wetten die ongeldig waren.

Maar men kan dit niet veralgemenen voor de duizenden gevallen van desertie (hoeveel precies weten we niet, maar het militair gerecht behandelde tijdens de oorlog meer dan 87.000 zaken). Vaak waren de straffen eerder licht, omdat er verzachtende omstandigheden golden.

Horvat ontdekte zelfs tientallen gevallen van soldaten die deserteerden om hun toestand aan te klagen: door hun desertie vestigden ze er de aandacht op dat ze door hun meerderen niet correct werden behandeld, bijvoorbeeld omdat hen iets geweigerd was waar ze recht op hadden. De krijgsraden hielden daar vaak rekening mee en gaven dan de deserteur dan een lichte straf of spraken hem zelfs vrij.